

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертацію

Матіяш-Гнедюк Ірини Михайлівни

«Актуалізація концепту *FAMILY* в британському публіцистичному дискурсі XVIII – XXI ст.»,

подану на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук
зі спеціальності 10.02.04 – германські мови

Інтенсивний розвиток сучасного суспільства торкається усіх, навіть найменших, його сторін, а антропоцентрична спрямованість робить найголовнішою сферу щоденного існування особистості, а саме – його сім'ю. Сім'я була і залишається основною ланкою у житті кожної людини, його ключовою сходинкою, не зважаючи на переоцінку цінностей, швидку зміну акцентів та інтенсивну диджиталізацію. Уявлення про сім'ю, як про «сегмент навколишньої дійсності» було в центрі уваги вчених протягом багатьох століть, ґрунтуючись на ототожненні сім'ї із показником благополуччя, впевненості в сьогоденні та майбутньому.

Загальна спрямованість сучасної науки до узагальнення, аналізу та категоризації вже наявних знань за допомогою концептуалізації їх у мові, поставала джерелом багатьох наукових розвідок та звертала на себе увагу таких дослідників як Т.А. ван Дейк, Дж. Лакоф, Е. Сепір, Н. Хомський та ін. Саме розвиток суспільства, а отже і зміна уявлень про нього, зумовили **актуальність** дослідження, яка ставить за мету типізувати вже наявні знання про динаміку британського публіцистичного дискурсу, а відтак і розуміння про сім'ю як одну із ключових його ланок. Аргументи, які було викладено у вступній частині переконують, що робота Матіяш-Гнедюк І. М. є своєчасним дослідженням, оскільки нагальним є визначення ролі та місця сім'ї у сучасному соціумі, а встановлення першорядних розбіжностей із вже наявними знаннями про минулі часи дозволить виявити основні вектори розвитку головного призначення та особливостей сучасної сім'ї як такої.

Метою дисертаційної розвідки визначено встановлення та характеристику семантичних та дискурсивних особливостей актуалізації концепту *FAMILY* у британському публіцистичному дискурсі в діахронії з кінця 18 століття до сьогодення.

Усі завдання, виконання яких спрямовано на досягнення поставленої мети, є теоретично послідовними та виваженими.

Об'єктом дисертаційного дослідження виступає концепт FAMILY в британському публіцистичному дискурсі. **Предметом** задекларовано аналіз когнітивно-семантичних та дискурсивних особливостей засобів вербалізації концепту FAMILY в британському публіцистичному дискурсі.

Матеріал дослідження включає словникові статті британських фундаментальних лексикографічних праць, а також публіцистичні тексти з авторитетних британських видань (*The British Newspaper Archive*, *The Times* та *The Telegraph*) за період 18 – 21 століть.

Застосування когнітивно-семантичного підходу для розкриття природи тріади «мова – людина – культура», спираючись на положення сучасної мовознавчої науки, слугувало **методологічною основою** дослідження, у той час як **теоретичною** базою було обрано визначальні роботи українських та зарубіжних вчених у таких галузях як *лексична семантика* (Ю.Д. Апресян, Н.Г. Єсипенко, В.М. Манакін, Е. Сепір, Б.Л. Уорф та ін.), *когнітивна лінгвістика* (Н.Д. Арутюнова, Л.І. Белехова, В. Еванс, О.С. Кубрякова, О.С. Маріна, А.М. Приходько, О.О. Селіванова, Е. Рош та ін.), *лінгвокультурологія* (Ю.М. Караулов, В.В. Красних, В.А. Маслова, Ю.С. Степанов та ін.), *теоретична та практична лексикографія* (В.В. Виноградов, Т.О. Козлова, С.І. Ожегов та ін.), *теорія дискурсу* (Ф.С. Бацевіч, Л.Р. Безугла, А.П. Загнітко, В.І. Карасик, С.І. Потапенко, І.С. Шевченко та ін.).

Успішність використання авторкою **методів** дослідження базується на їх комплексному застосуванні для опису та аналізу емпіричного матеріалу (описово-аналітичний метод, метод аналізу і синтезу), встановлення семантичних ознак лексичних одиниць (метод дефініційного аналізу) та моделювання слотів та структури концепту FAMILY (метод фреймового моделювання). Цікавим видається застосування методики когнітивно-дискурсивної інтерпретації для встановлення дискурсивних контекстів вербалізації концепту FAMILY.

Оцінюючи найважливіші здобутки дисертаційного дослідження, необхідно вказати на наступні результати, що мають вагому **наукову новизну**.

По-перше, на особливу наукову увагу заслуговує факт комплексного дослідження та системного опису еволюції концепту FAMILY у британській мовній картині світу на матеріалі публіцистики.

По-друге, значущим є виокремлення слотів, які складають структуру концепту FAMILY;

По-третє, важливим є реконструювання динаміки розвитку аналізованих когнітивно-семантичних структур та їх репрезентація у британському публіцистичному дискурсі 18 – 21 століть.

По-четверте, вагомим є виявлення та характеризування історичних констант та змінних структур аналізованого концепту, із залученням принципів системності, ієрархічності, інтегративності та інтепретативності та їх ефективним втіленням у лінгвокультурне моделювання фрагмента мовної картини світу.

Теоретичне значення рецензованої роботи не викликає жодних сумнівів, оскільки визначається внеском у розвиток окремих сфер когнітивної лінгвістики, зокрема когнітивно-дискурсивного підходу та дослідження універсальних концептів, а також вдосконалює наукове знання у галузі дискурсології.

Практичне значення роботи обумовлене перспективою застосування отриманих результатів у викладанні курсів зі лексикології, когнітивної лінгвістики, дискурсології, а також у написанні курсових і магістерських кваліфікаційних робіт когнітивно-дискурсивного напрямку.

Отже, все наведене вище свідчить, що дисертація І.М. Матіяш-Гнедюк характеризується науковою новизною, теоретичною та практичною значущістю. Структура роботи може бути повністю схвалена як така, що логічно підпорядковується поставленій меті, композиція розділів відповідає послідовності конкретних завдань, що вирішуються.

Дисертантка опрацювала достатній обсяг вітчизняної та зарубіжної наукової літератури (443 джерела, з яких 407 позицій – праці вітчизняних та зарубіжних науковців, 104 позиції іноземними мовами, 33 позиції – лексикографічні джерела і 3 позиції – використані джерела) за проблематикою дослідження. Така широка обізнаність авторки підтверджується у тексті роботи вмінням аналізувати та систематизувати думки різних дослідників, систематизувати підходи та обирати необхідні для дослідження методологічні погляди.

Робота пройшла апробацію на міжнародних науково-практичних конференціях, основні положення та результати дослідження висвітлено у 15 одноосібних публікаціях, а також у 10 тезах конференцій.

У **вступі** згідно із традицією обґрунтовано вибір теми дисертації, визначено актуальність, об'єкт і предмет дослідження, переконливо і чітко сформульовано мету та завдання роботи, розкрито її наукову новизну, подано положення, які виносяться на захист, визначено теоретичне та практичне значення, методи дослідження, вказано дані про апробацію.

Перший розділ «*Теоретичні засади дослідження актуалізації концепту FAMILY в британському публіцистичному дискурсі XVIII – XXI ст.*» присвячено ґрунтовному та всебічному аналізу теоретичного матеріалу, а саме – висвітленню основних характеристик лексичного значення слова, його природи та основних функцій.

Основні поняття, зокрема, «фрейм» (с. 30, с. 50), «лексичне значення» (с. 32), «лексема» (с. 32), «дискурс» (с. 63) детально проаналізовані у першому розділі. Приділено увагу основним потрактуванням терміну «фрейм» та його функціям (с. 30-31), встановлено головні особливості «лексичного значення» слова як «лінгвістичної категорії» (с. 33) та його структури (с. 34). Детально проаналізувавши наявний теоретичний матеріал про потрактування терміну лексичне значення (п. 1.1), дисертантка робить влучний висновок, що «структура лексичного значення виступає своєрідною моделлю знань про світ на певному етапі розвитку суспільства» (с. 35). Також у цьому розділі описано основні класифікації словників, особливості та функції словникових статей, переваги одномовних тлумачних словників, а також їх роль для вивчення лексичного значення слова як у синхронії, так і в діяхронії (п. 1.2).

Велику увагу приділено аналізу та структуруванню інформації про мовну (с. 43) та концептуальну (с. 48) картини світу, підходам до їх вивчення, основним функціям та ознакам (п. 1.3). Наведено основні тлумачення таких, важливих для поданого дослідження, понять як «лінгвокультурна складова» (с. 52), «сема» (с. 53), «метод компонентного аналізу» (с. 51, 54).

У **другому розділі** «*Методологічні засади дослідження актуалізації концепту FAMILY в британському публіцистичному дискурсі*» дисертантка докладно представила методологічну базу та описала процедуру концептуального аналізу, який був застосований в роботі. На особливу увагу заслуговує використання методу моделювання для більш

точної експлікації та детальнішої ілюстрації досліджуваних феноменів. Не менш принадним виглядає проведення асоціативного експерименту для встановлення основних лексем, які асоціюються із досліджуваним концептом. Однак, на думку опонента, варто було б надати результати проведеного асоціативного експерименту в додатках.

У третьому розділі *«Зміна поняттєвого наповнення концепту FAMILY та його слотів у діахронії»* було проведено ґрунтовний та всебічний аналіз слотів, які складають концепт FAMILY. Базою для такого аналізу було обрано тлумачні словники англійської мови, починаючи з 18 століття і до сьогодення. Важливим видається той факт, що для кожного проаналізованого слоту було виділено ядерні та периферійні семи, які відіграють певну роль у характеристиці концепту FAMILY. Вважаємо, що залучення аналізу словникових статей, які займають вагоме місце в цій науковій розвідці, повинно було б знайти своє відображення в назві роботи.

Четвертий розділ *«Актуалізація семантичної структури концепту FAMILY та його слотів у британському публіцистичному дискурсі XVIII-XXI ст.»* присвячено дослідженню семантичної структури лексем, які визначені ключовими для концепту FAMILY, їх компаративному аналізу із лексичними значеннями, встановленими на матеріалі словникових статей та побудуванню фреймів для більш чіткого трактування загального значення концепту. Вартим уваги є моделювання фреймів слотів, які складають концепт FAMILY, що уможливорює більш наочне розуміння різниці між їх наповнення протягом різних століть.

Висновки до розділів відображають основні результати наукової розвідки на кожному етапі. Узагальнююча частина дисертації повністю узгоджена з метою та завданнями, визначеними у вступі.

Основні положення роботи вичерпно викладено у валідних публікаціях авторки, апробація результатів також є адекватною. Автореферат повною мірою відбиває зміст і структуру дослідження та є ідентичним основним положенням та висновкам дисертації.

Усе викладене вище дозволяє кваліфікувати кандидатську дисертацію, що розглядається, як серйозну багатопланову працю, яка відповідає сучасному рівню наукових знань. Підкреслюючи безперечну актуальність обраної теми, новизну й обґрунтованість висновків, сформульованих у роботі, та належний науковий і

методологічний рівень її виконання, слід все ж таки зазначити питання, що потребують додаткового висвітлення або пояснення:

1. У ході Вашого дослідження було встановлено компоненти слотів концепту FAMILY, які відносяться до одного й того ж проміжку часу, але не збігаються у словникових та газетних статтях. Чим це можна пояснити?

2. Звідси й інше міркування. Виходячи з того, що всі аналізовані слоти є складниками концепту FAMILY, постає питання, чи були виявлені певні характеристики, які є спільними для всіх слотів? Також прокоментуйте, будь ласка, чому не було проаналізовано слот family, який є ключовим для розуміння аналізованого концепту.

3. Зважаючи на дуже великий обсяг обробленого матеріалу, хотілося б уточнити, який із проаналізованих слотів виявився більш ґрунтовно та повно описаним як у словникових, так і в газетних статтях та за чим це можна пояснити?

4. На думку опонента бажано було б, утворити єдину фреймову модель, яка відображала б ядерні та периферійні лексеми та їх значення для кожного із слотів, які утворюють концепт FAMILY, відповідно до кожного з чотирьох проаналізованих слотів. Це уможливило б більший ступінь наочності отриманих висновків.

Висловлені запитання не впливають на загальний високий науковий рівень роботи, її новаторський характер. Заявлену мету досягнуто, всі завдання виконано. Отримані результати і висновки є достовірними. Дисертаційна праця становить серйозну, самостійну, цілком актуальну працю, що має теоретичне та практичне значення та свідчить про володіння автором сучасними методами аналізу, вміння аргументовано та стисло викладати результати дослідження. Слід наголосити на тому, що дисертація І.М. Матіяш-Гнедюк містить виключно результати власних досліджень, у всіх випадках цитації наявні посилання на відповідні джерела. Порушення академічної доброчесності не відбувається.

Отже, дисертаційна праця «Актуалізація концепту *FAMILY* в британському публіцистичному дискурсі XVIII – XXI ст.», є оригінальним завершеним дослідженням, яке за змістом та оформленням відповідає вимогам п. 11, 13 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженому постановою КМУ №567 від 24.07.2013 зі змінами, внесеними згідно з Постановами КМУ № 656 від 19.08.2015 р., № 1159 від 30.12.2015 р. та № 607 від 15.07.2020 р., а її авторка – **Матіяш-Гнедюк Ірина Михайлівна** – заслуговує на присудження їй наукового ступеня кандидата філологічних наук за спеціальністю 10.02.04 – германські мови.

Офіційний опонент:

кандидат філологічних наук, доцент,

доцент кафедри іноземних мов

професійного спрямування

Запорізького національного університету

О. О. Приходченко

Вчений секретар:

кандидат філологічних наук, доцент

О. А. Проценко